

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

STATYBOS IR ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS

Architektūros ir kraštotvarkos katedra

Romos renesansas

Studijų modulio „Architektūros ir dailės istorija“ H310B108 savarankiškas darbas

Atliko:

Matas Dailys SA-9/1 gr. Stud.

Priėmė:

Prof. Jonas Minkevičius

Įvadas

XIV – XVI a. pirmiausia Italijoje, o vėliau ir kitose vakarų Europos šalyse ėmė plisti savitas ekonominis, kultūrinis ir politinis atgimimas – renesansas. Renesanso epochoje vėl atsigręžta į antiką, imta naujai vertinti jos palikimą, o visa renesanso kultūra grindžiama humanizmo idėjomis. Pirmiausia renesansas įsigalėjo literatūroje, vėliau – dailėje, o galiausiai ir architektūroje. Pirmasis architektūros kaitos požymis yra pasikeitusi kalba, kitos pasirinktos architektonikos elementų formos, nors už jų glūdi ir gilesnės istorinės priežastys. Renesanso architektūros pokyčiai, vertinant tik pagal stilistinę formą, reiškė gotikos kalbos pakeitimą nauja kalba, tačiau atnaujinti stilių skatinta grįžtant į praeitį, prie antikinių meno ištakų. Gotika pradėta laikyti pasenusiu, nusibodusiu stiliumi, netinkamu vaizduoti epochai ir išspręsti naujoms techninėms ir raiškos problemoms. Renesansas buvo klasikos etapas, laikotarpis, kai architektūra naudojo klasikos kalbą. Vakarų šalyse, kaip vyraujanti meno sistema ji iš esmės tesėsi iki XX a. pradžios. Per tą laikotarpį klasikos pagrindu išsirutuliojo atskiri jos variantai: manierizmas, barokas, neoklasicizmas, romantinis klasicizmas, eklektika.

Renesansas ne tik turėjo išstumti gotiką, bet ir tapti buržua ir prekybininkų meno raiškos būdu, atsvara aristokratų ir dvariškių skoniui. Nors ir toliau egzistavo reikšminga sakralinė architektūra, tačiau renesanso pagrindinė sritis – urbanistinė, civilinė architektūra. Jis prasidėjo kaip mažų Italijos miestų-valstybių menas. Pradinis, Florencijos renesansas, visų pirma demonstravo ekonominę ir politinę galią, kurią turėjo šio miesto turtingi bankininkai ir pirkliai. Jie statė rūmus, finansavo bažnyčių statybą ir išlaikė menininkus.

1420 m. į Romą persikėlė popiežius Martynas V (1417-31), ir iš naujo pavertė miestą Krikščionybės centru pasaulyje. Nuo to laiko popiežiai buvo įtakingiausi statinių užsakovai, kurie pakeitė miesto įvaizdį svarbiais projektais. Martynas V grįžo į apleistą ir bedvasį miestą. Florencijoje Filippo Brunelleschi kūrė pirmuosius renesanso architektūros šedevrus, tačiau Romoje, visų pirma turėjo būti atstatyti daugiausia žalos patyrę objektai. Martyno V pagrindinis rūpestis buvo, kaip atstatyti ir rekonstruoti gynybines sienas, bažnyčias ir bazilikas, kad būtų atgautas prarastas prestižas.

Eugenijus IV (1431-47) tęsė restauracijos darbus, susitelkdamas į tris pagrindinius Romos centrus: Kapitolijų, Lateraną bei Vatikaną.

Apaštų rūmai

Rūmų statyba prasidėjo 1589 m. prie popiežiaus Siksto V o įvairios vidinės dalys pabaigtos popiežiaus Urbano VII, Inocento XI ir Klemento VIII. Pastatų kompleksas, kuris ir yra Vatikano rūmai, daugeliui lankytojų sukelia painų įspūdį, tačiau jų dabartinis pavidalas yra pasekmė paprastų įvykių sekos architektūros istorijoje. Pastate yra popiežiaus apartamentai, įvairūs Romos Katalikų Bažnyčios vyriausybės biurai, privačios ir viešos koplyčios, Vatikano muziejai bei Vatikano biblioteka.

Popiežius Sikstas IV užsakė pirmą išplėtimą, Siksto koplyčią, vakarinėje pastato dalyje. Koplyčia suprojektuota dailininko Baccio Pontelli. Ji žymi dėl savo architektūros, primenančios Senajame Testamente aprašytą Saliamono šventyklą, taip pat Mikelandželo nutapytų freskų. Kartu su Dovydu ir Pieta Siksto koplyčios freskos dažnai laikomos genialiausiais jo kūriniais. Koplyčia yra aukštas, stačiakampio formos, plytų statinys. Eksterjeras nepagražintas architektūrinėmis ar dekoratyvinėmis detalėmis. Ji neturi fasado ar procesinio įėjimo. Vidinės erdvės sudalintos į tris aukštus.

Vatikano biblioteka yra viena seniausių bibliotekų pasaulyje, kurioje galima rasti vienus iš svarbiausių istorinių tekstų rinkinių. Formaliai įkurta 1475m.

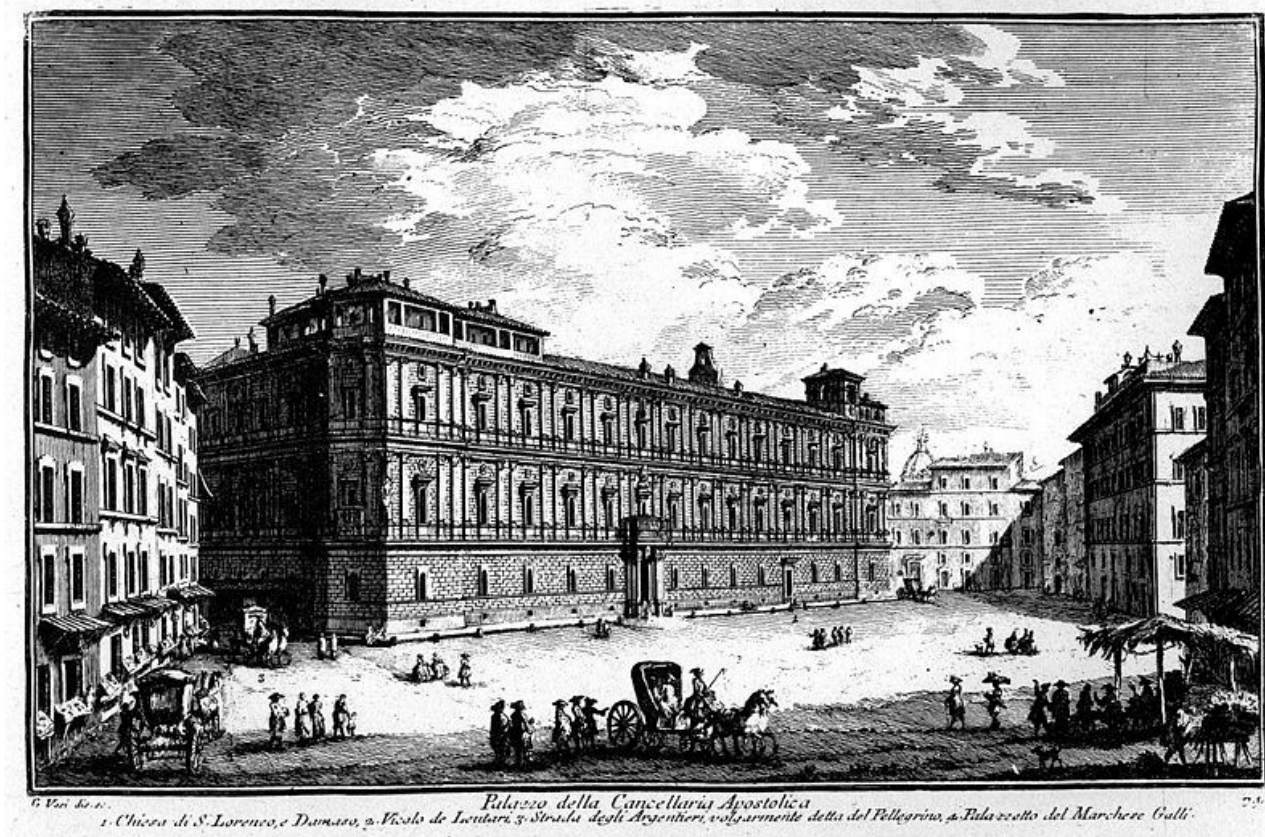
Popiežiaus apartamentai apima apie dešimt didelių kambarių įskaitant vestibulį, popiežiaus darbo kambarį, miegamąjį, kuris randasi pastato kampe, valgomąjį, virtuvę. Taipogi yra stogo sodas. Pasikeitus popiežiui įprastai popiežiaus apartamentai būna renovuojami, atsižvelgiant į pontifiko reikalavimus.

Cancelleria rūmai

Cancelleria rūmų (1485 m.), jaunojo kardinolo Rafaelio Riarijo rezidencijos, autorius nežinomas, jie pastatyti apie trisdešimt metų vėliau nei *Venezia* rūmai. Didinga šių rūmų masė, santūrus fasadas rodo, kad Romos architektūra vystėsi labai sparčiai.

Cancelleria yra pirmi rūmai Romoje, kurie buvo nuo pamatų pilnai pastatyti renesanso stiliuje. Ilgas fasadas su ritmiškai išdėstytais dvigubai piliastrais tarp arkinių langų yra Florenciškos koncepcijos. Didysis įėjimas buvo įrengtas XVI a. Dominyko Fontanos, kardinolo Aleksandro Farneso užsakymu. Pastato kaulo spalvos travertinas buvo paimtas nuo netolimai esančiu Pompėjos teatro griuvėsių.

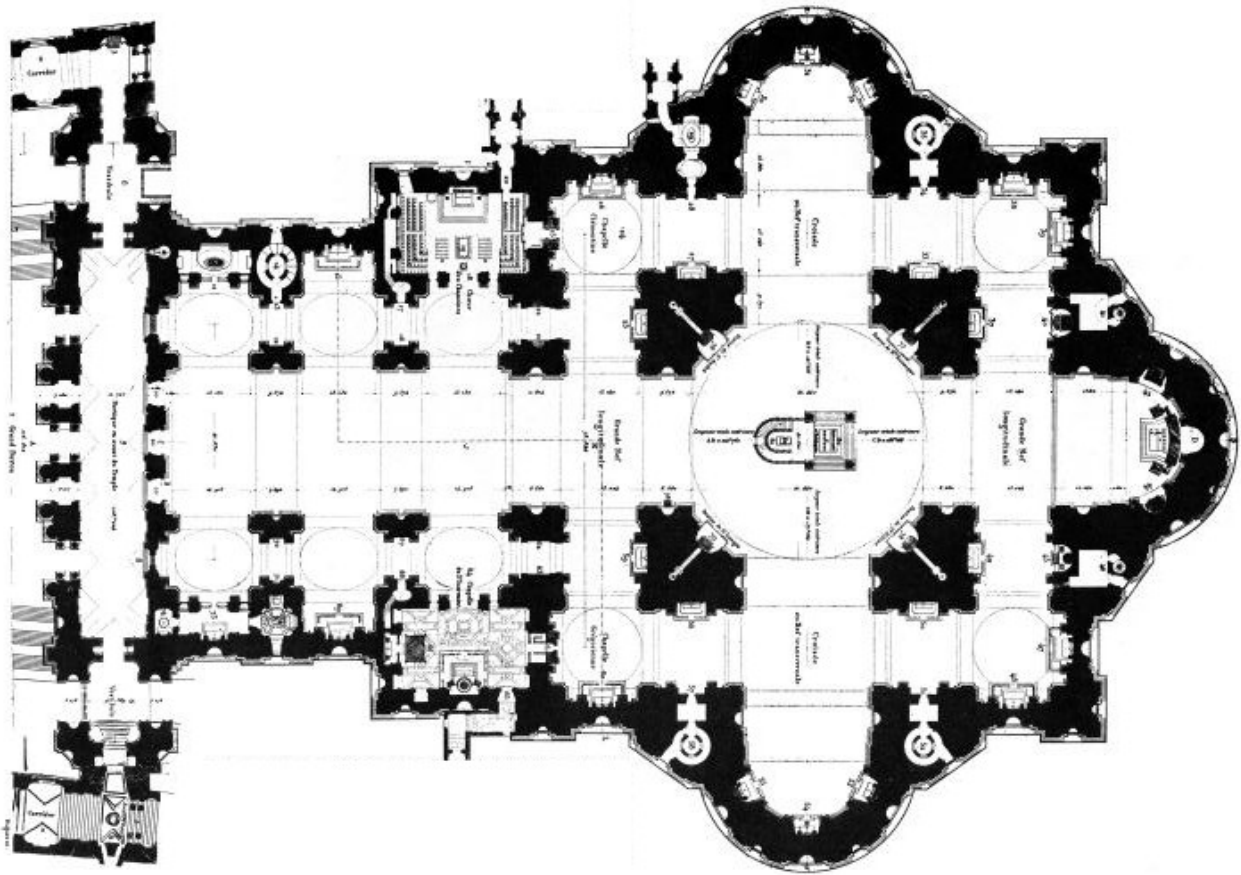
Šv. Petro Bazilika

Popiežius Julijus II asmeniškai rūpinosi naujosios Šv. Petro bazilikos statyba, gretimų pastatų rekonstrukcija, stengėsi, kad popiežiaus rezidencija būtų aukščiausio meninio lygio, ir dėl to numatė didelio užmojo statybas, kurioms vadovauti pavedė Bramantei. Jis tikrai patenkino visus popiežiaus lūkesčius, nors dalies projektų nespėta įgyvendinti jam gyvam esant. Tuomet jau senyvo ir

išmintingo meistro architektūriniai sprendimai paliko gilius pėdsakus ir jo darbų tesėjų projektuose.

Pirmasis iš didžiųjų projektų buvo vadinamasis *Belvedere del Vaticano* kiemas (1505 m.); tai terasomis išdėstytas sodas, kurį puošia popiežių kolekcijų skulptūros; kiemas suprojektuotas pagal perspektyvos taisykles, įkomponuojant peizažą, architektonikos elementus ir sodus. Popiežius Sikstas V šią schemą suardė, 1580 m. nurodydamas pristatyti skersinį sparną, skirta bibliotekai.

Nuo 1505m. iki savo mirties 1514 m. Bramantė vadovavo naujosios Šv. Petro bazilikos kūrimui. Jos statyba bus ilga istorija ir baigsis negreitai – apie šimtmečio vidurį, kai G. L. Berninis (Bernini) pastatys išorinę kolonadą. Bramantės suprojektuotos bazilikos planas yra graikiškasis kryžius, įkomponuotas į kvadratą. Bazilikoje yra keturios apsidės kiekviename šone, keturios koplyčios kiekviename kvadrato kampe. Viršum transepto – pusiau sferinis kupolas su būgnu. Ši suderinta, simetriška schema yra pati didžiausia Romoje nuo Panteono laikų. Kupolas buvo pasirinktas dėl jo simbolikos, kaip išreiškiantis dangaus formą virš Šv. Petro kapo, paverčiantis baziliką laidojimo monumentu. Dažnai nurodoma architekto Kolos de Kaprarolos (Cola de Caprarola) sukurta *Santa Maria della Consolazione de Todi* (1508 m.) bažnyčia kaip supaprastintas Šv. Petro bazilikos projekto variantas.

Pagal Bramantės projektą kupolą reikėjo mūryti senovės romėnų stiliumi iš netašytų akmenų taip, kaip *tempietto*, tik šiuo atveju didžiulių matmenų, prilygstančių seniesiems miesto statiniams. Tačiau Panteono kupolas rėmėsi į cilindrą. Bramantė numatė kupolą atremti tik į keturis milžiniškus piliorius, tačiau nenurodė, kaip juos apskaičiuoti ir pastatyti. Kaip paveldą jis paliko savo modelio užmojų, pasirinkto vaizdo įspūdingumą, bet taip pat neišspręstas su statika susijusias problemas – tai gerokai lėtino statybos darbus.

Mirus Bramantei, darbas ir projektams vadovavo patys geriausi to laikmečio architektai: Rafaelis, kuris norėjo pailginti vieną iš sparnų, kad būtų į vieną modelį sujungtas centriškasis ir ašinis bazilikinis planai, B. Perucis (Peruzzi), G. da Sangalas (da Sangallo) ir, pastarajam mirus 1546 metais, Mikelandželas, kuris išsprendė konstrukcines problemas ir vadovavo pačiai atsakingiausiai baigiamajai darbų fazei.

Mikelandželas nelabai mėgo imtis su architektonika susijusių užsakymų, nes save laikė visų pirma skulptoriumi, tad sutikdamas vadovauti bazilikos statybai atrodė keistokas. Tęsdamas Šv. Petro bazilikos statybą, Mikelandželas grįžo prie pirminio Bramantės projekto, išsprendė likusias problemas ir parengė sąlygas, kad būtų įmanoma užbaigti kupolą – dangiškąjį epilogą viršum žemiškosios kriptos. Šie darbai dar tebevyko, kai 1564 m. menininkas mirė. Jis surado kupolo statybos sprendimą, neatsisakydamas keturių piliorių, nors turėjo pakeisti kai kurias kitas vietas, įskaitant išorines sienas, dabar apjuostas didžiulių korintinių piliorių orderiais, bei virš karnizų įtaisytą atiką, kuris užstoja kryžiaus skersinių skliautinius denginius. Tai buvo jo išradimas, kad sienų artikuliacija ir viduje, ir išorėje būtų tokia pati.

1558 m. Mikelandželas parengė kupolo maketą, jis buvo dvigubo karkaso kaip ir *Santa Maria del Fiore* bažnyčioje, kurioje šį sprendimą pirmą kartą pritaikė Džakomas dela Porta (Giacomo della Porta) kaip statinio užbaigimo būdą, tik bazilikos kupolas numatytas labiau smailėjantis.

Svarbiausias ir simboliškiausias architektūros istorijoje statinys – Šv. Petro bazilikos kupolas – integruoja Panteono, Brunelečio ir Bramantės projekto elementus. Iš Panteono paimtas dydis ir pusrutulio forma. Iš Brunelečio – dvigubo karkaso konstrukcija, suteikusi galimybę Bramantei suprojektuoti jo pasirinktą formą, tačiau jis atsisakė pasiūlyto varianto statyti kupolą kaip tvirtą gaubtą iš netašytų akmenų, o pasirinko artimesnį „gotikiniam“ sprendimui – nerviūrinius skliautus, truputį smailėjančius, kaip Džakomo dela Portos kupolo variantas. Ir galiausiai iš Bramantės projekto – pačios bazilikos vieta, atramos viršum piliorių, dvigubų išsikišusių kolonų kupolo būgnas ir tarp kolonų atsiveriantys platūs langai. Gaubtos nerviūros pailgina kupolo būgno kolonas, nukreipia aukštyn įtempimo jėgas, kol pasiekia stoglangių juostos pagrindą. Visa tai suteikia lengvumo, tarsi paneigdamas svorį ir statikos dėsnius, kupolas vizualiai transformuoja visas inercijos

jėgas į viršutinės krypties jėgas.

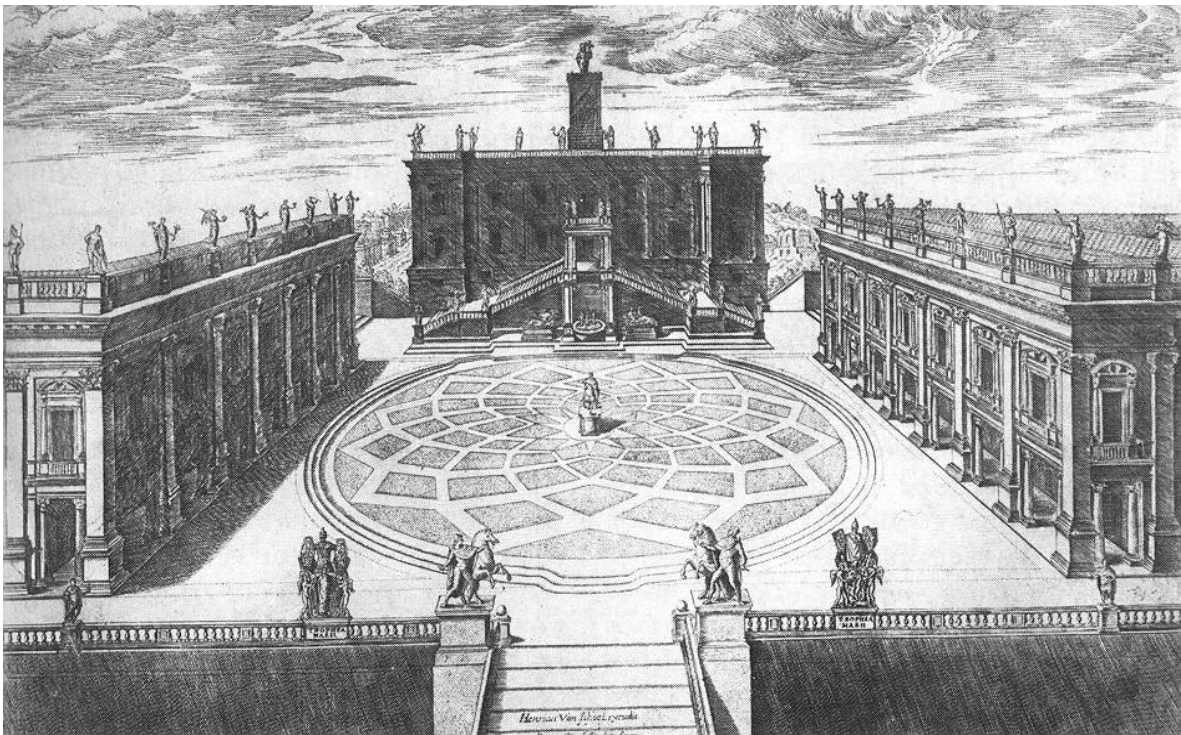
Santa Maria del Fiore bažnyčios kupolas Alberčiui padarė įspūdį, kad jis galėtų priglausti visus Florencijos gyventojus, o Šv. Petro bazilikos kupolas Romos padangėje užima dominuojančią padėtį, kad net sunku suabejoti jos galia visoje krikščionybėje. Bazilikos užbaigimas tapo Mikelandželo triumfu po mirties, nes tik jis sugebėjo galutinai išspręsti visas statybos problemas. Tačiau bazilika nebuvo vienintelis jo genialus kūrinys.

Campidoglio aikštė

Campidoglio aikštės ansamblis yra pats didžiausias Italijos visų laikų urbanistinis projektas, pagal mastą prilygstantis tik Venecijos *San Marco* aikštei. Mikelandželas derino perspektyvos efektus su scenografiniais, o šiuos – su architektoniais eksperimentais. Abiejuose aikštės šonuose simetriškai išdėstytų rūmų fasadai truputį pakreipti pagal ryškėjančių linijų kryptis, kad prie kito aikštės krašto pastačius trečią pastatą, trijų pastatų fasadų plastiška apdaila ir aikštės grindinys – didžiulis ovalas, kuriame elipsinės linijos braižo žvaigždes, – suformuotų, iš ketvirtojo aikštės šono žiūrint, tobulą aikštės vidaus perspektyvą. Aikštės viduryje ant pjedestalo užkelta raito Marko Aurelijaus statula. Ketvirtasis aikštės šonas neužstatytas, tarsi aikštė būtų toks didelis miesto salonas (iš esmės aikštė tokia ir yra), iš kur atsiveria vaizdinga panorama: miestas į kurį žemyn veda stulbinantys laiptai.

Rūmų fasadų vertikales formuoja tik milžiniškų piliastų seka, dėl to gaunama labai tvirta visuma, primenanti antiką, o horizontalės, persipindamos su vertikalėmis, fasadą skaido į du aukštus, taigi šių didžiulių piliorių linija nuo pat pagrindo ant žemės iki viršutinės karnizo dalies išlieka ištisinė. Apatinis aukštas į aikštę atsiveria per portiką, sudarytą iš mažesnių kolonų ir architravo. Viršuje atsiveria kolonėlėmis įrėminti langai, kurių viršuje yra pusapskričiai frontonai. Rūmai nepaprastai plastiški, turintys gausybę akcentų, žavi drąsi polichromija – kolonų iš travertino derinys su raudonomis plokštumų plytomis. Jie skelbia laikui savo autonomiją ir kartu paklūsta aikštei kaip jos neatsiejama dalis. Ši aikštė žavėjo menininkus ir tais laikais, ir vėlesniais, o jos poveikis architektūros raidai didžiulis.

Literatūros sąrašas:

Ramon Rodriguez Llera - „Trumpa architektūros istorija“ , „Breve historia de la Arguitectur“

Stefan Grundmann, Ulrich Fürst - „The architecture of Rome– an architectural history in 400 presentations“

http://en.wikipedia.org/wiki/Apostolic_Palace

http://en.wikipedia.org/wiki/St._Peter%27s_Basilica

http://en.wikipedia.org/wiki/Papal_Apartments

http://en.wikipedia.org/wiki/Sistine_Chapel

http://en.wikipedia.org/wiki/Palazzo_della_Cancelleria